

ZRPb. LV, 627), avui també al Roncal,⁸ alabès *queso matón* (Baráibar); basc: *matboir* bc-fr., *matoin* bisc., *matoi* ronc. i Betერი guip., *maton* Zaraitze «leche cuajada para hacer queso», *matoin* «queso fresco» Baztan (Azkue); transposat en *matio* a Zaraitze (Mitxelena, *FoHiVca.*, 148; *An. Semin. Urquiu* 1, 175); fr. dial. *maton* 'mató'; llem. *mâtây* «fromage rond avec du babeurre» (Creuse, Krüger, *VKR* VIII, 82), i en altres llocs amb sentit o forma encara més aberrants. Delfinat *maton* «pain de noix» (Jud, *Rom.* XLV, 275n.), alpino-lomb. *matüis* 'formatge tendre' (Joan Coromines, *Fschbr. Jud.*, 572, n. 3 = *TopHesp.* II, 171).

Va passar també al b-al. i mitteldeutsch: *matta* en el franconià ant. central tardà de les glosses de Trèveris, S. XII, dubtem si es refereix al mató o a l'estora; però el mitteldeutsch occidental *matte*, *matz* és l'equivalent de l'al. *quark* (llet presa), segons Kretschmer (*Wortgeogr.*, 1918, 559ss.), i en el baix alemany oriental de l'Orde teutònica (c. 1400) *matte* és cosa de llet, en la llista «--- sulbermilch, lap, mulken, *matte*, kobilmilch, 20 suszenmilch» (trad. *sulo* en prussia bàltic, gloss. d'Elbing, § 693, veg. *XERIGOT*).

Més important és encara l'existència del mot, en moltes variants, en els diferents dialectes berebers, car això pot ser herència directa de l'etimón camito-semític o altrament pre-romà, i per tant corrobora fortament l'etimologia que he defensat: el conjunt de les formes sembla suposar un MATON- o forma veïna com a base comuna, si bé allà apareix amb el sentit de 'llevat' («sauerteig»): *amtun*, *amthün*, *amtsün*, i amb ³⁰ l'article aglutinat davant i darrere: *θa-meθun-t*, *θam-θunt*, *tamtunt*, amb els quals Schuchardt relaciona encara (*Roman. Lehnw. im Berb.*, pp. 55, 53, 12) *andun* 'erol d'hortalisses', i *amdun*, *tamda*, *θamda* 'toll d'aigua' (idees enllaçables amb la de 'sòl ensostrat i compacte com estora o com llet presa'). Tant Schuchardt com Jud (*l. c.*) subratllaren la germanor d'aquest conjunt amb el tipus romànic *mató(n)*, sense pronunciar-se resoltament sobre si es tractava d'un mot bereber d'origen romànic o d'una relació més aviat inversa, si bé sembla que Schuchardt apunti cap allò i Jud cap això. Cf. *MAÓ*.⁹

DERIV.: *Matonaire*; *matoner*; *matonera*. *Amatonar*; *amatonament*; *amatonador*.

¹ MilàF, *Romllo.*, 337 en les versions C i G, si bé la versió A hi canvia en «costa avall, avall la costa solana» i una altra versió (la de la 1.ª ed. del *Romllo.*): «ya me'n giro per detrás - ya la veig sota una *matà*». — ² Crec que quedà un fòssil d'això en una dita familiar en el Vallès. Pau Vila m'havia explicat diverses vegades (1972, 1973) que en la seva joventut era molt corrent a Sabadell i a Terrassa dir «me'n vaig a la *Mata*» amb algun deix pintoresc, per 'vaig a Barcelona': encara ho deia algú pocs anys enrere, i cap a 1970 un amic de Granollers li assegurava ⁵⁵ que també ho deien allí. No és de creure que això es referís a la plantació d'oliveres que segons O. de Bolòs cobria el Pla de Barcelona en temps prehistòrics: és agafar-ho massa lluny i *mata* no ha estat mai fructífer sinó 'bosc silvestre'. Però potser es r-feri- ⁶⁰

rien a la grossa boscuria de la Rabassada-les Planes-St. Iscle de les Feixes i d'altra banda als boscos de Cerdanyola-Ripollet, que els separen de Barcelona, tot essent més prop de la capital que d'aquelles ciutats, i que, en certa manera, per a ells s'hi identificaven. O bé es tractaria d'una expressió imitada per a 'massa compacta d'edificis, boscuria de cases' com ho suggereix un vers de Joan Alcover: «veu al lluny la ciutat --- / com negra *mata*, masella / de lluernes de l'estiu» (*O. C.*, 15). Cf. la dita de SFGuixòls que interpreta *AlcM*, loc. a. — ³ Vegeu també *amatar-se* 'ajuntar-se (naus)' nàutic (S. XIV) i berguedà, ací en els DERIV. i en el vol. I, 279a13-28. — ⁴ En toponímia fins al centre de les Landes almenys: un *P. J. de Mataa* i un *Amaniu de Matàs* apareixen en el Marsan en docs. de 1408 i 1507 (Millardet, *Recueil de Textes*, pp. 96 i 97). Així mateix land. *amatuillà* «herse à la main, émoter, couvrir le grain dès qu'il est semé» (Métivier, *Agr. des Landes*, 710). — ⁵ Avui és un mot alamànic, molt freqüent a la Suïssa meridional: dotzenes de casos en els pobles de llengua alemanya del *Räisches Namenbuch* de Planta i Schorta. — ⁶ Per a algun detall que ací no repeteixo remeto al meu extens article MATA del *DCEC*. Després d'aquest aparegueren dos treballs que no van aportar novetats ni arguments que induïxin a canviar-lo. Wartburg va publicar l'article *MATA «buisson» del *FEW* (anticipant-lo ja en el *Recueil Clovis Brunel* II, 1955, 671ss.); MLWagner, *DizEtSdo.*, s. v.; i Hubschmid, *Pyrenäenwörter vorroman. Urspr.*, 37-8 (cf. *ZRPb.* LXXVII, 229), per la guia del qual s'orienta Wartburg. Hubschmid dictamina que és «preindoeuropeu», i no relacionat amb el mot llatí. És la posició ingènua del qui creu en la infalibilitat dels coneixements predominants, a primers de segle, entre els llatinistes i els semitistes. Amb un coneixement més crític, ningú no acceptarà que el parentiu africà exclogui un origen pre-romà. I la competència de Hubschmid en el seu «preindoeuropeu» està encara per demostrar, força més encara que en cèltic, en el qual ha tingut encerts benemèrits no sense serioses i gens rares ensopegades acrítiques. — ⁷ Ha de ser un mossarabisme. Potser format amb -ATORIUM, com l'oc. ant. *terrador* «territoire», oc. mod. *terradou* 'veral, país', fr. *terroir*, que com va demostrar AntThomas parteixen de -ATORIUM, no pas de *territorium*. El mossàrab arabitza explica la *ó* (cf. *Capicòrb* CAPUT CURVUM) i l'eliminació de -i- (com en *terrador*, i com mossàr. *tintara* TINCT-ARIA, *Costur* < CUSTORIA per *custodia*). — ⁸ «De la leche sacamos la *cuajada* y de ahí, recogíendola con la mano, el *matón*», Isaba, 1971. — ⁹ Recordo aquí la teoria sovint emesa que el nom de *Mataró* es relacioni amb el de *Mata*, veïnat damunt la ciutat: Alma E. Prescott, erudita i seriosa investigadora, m'escriu suggerint que en sigui un derivat pre-romà. Aquest *Mata* està documentat ja en un doc. del segon quart del S. X, citat per Balari (*Orig.*, 202, n. 7), tant o més antic que l'aparició del nom de la ciutat, que se superposà al de l'antiga *Alarona*,